

• ЗІБРАННЯ ТВОРІВ •

Ю К І О МІСІМА

ЗОЛОТИЙ ХРАМ

Роман

Харків
«Фоліо»
2025

РОЗДІЛ 1

Ще змалку я наслухався батькових розповідей про Золотий Храм. Народився я на самотньому мисі, що врізався в Японське море на північний схід від Майдзуру. Батько був нетутешнім, походив із сім'ї, яка проживала в Сіраку, на східному передмісті Майдзуру. За наполяганням рідних він постригся у монахи і став ігуменом глухого прибережного храму. Тут він одружився, тут у нього народився я — його син.

На мисі Наріу навіть школи не було, тож, дорісши до шкільного віку, я був змушений покинути батьківський дім і переїхати до дядька, батькового брата, у Східний Майдзуру. Там я й почав ходити до гімназії. Батьківщина мого батька була краєм, де цілий рік щедро сяяло сонце, але в листопаді та грудні по кілька разів на день з небес, навіть блакитних і безхмарних, йшов холодний осінній дощ. Можливо, саме такий місцевій погоді завдячую я своєю непостійною і мінливою вдачею.

Травневими вечорами, повернувшись після уроків до дядькового дому, я, бувало, сидів на другому поверсі, у кімнатці, виділеній мені для занять, і дивився з вікна на навколишні пагорби. У променях призахідного сонця їхні схили, вкриті молодим листям, здавалися мені схожими на розставлені кимось позолочені ширми. Я дивився на них і уявляв собі Золотий Храм. Ясна річ, мені часто

траплялися фотографії та картинки у підручниках із зображенням знаменитого храму, але в глибині моєї душі перемагав зовсім інший образ — той, яким описував його батько. О ні, він не казав, що храм сяє золотом, але, на його думку, на всій землі не було нічого прекраснішого за Золотий Храм, і, вслухаючись у саме звучання цих слів та заворожено дивлячись на заповітні ієрогліфи, я уявляв собі картину, яка ні з чим не могла зрівнятися.

Коли я, бувало, помічав, як сліпучо спалахує на сонці гладінь далеких заливних полів, то мені здавалося, що це виблискує невидимий Золотий Храм. Гірський перевал Кіцідзака на межі між нашою префектурою Кіото і сусідньою Фукуї височів на схід від дядькового будинку. З-поза цих гір вранці сходило сонце. І, хоча Кіото лежало зовсім в іншій стороні, мені щоразу здавалося, що в сонячному сяйві вранці у небо піднімається Золотий Храм. Невидимий храм переслідував мене усюди, так само як і море. Хоча село Сіраку лежало за півтора *рі*¹ від узбережжя і Майдзурська затока була по той бік гір, але близькість моря відчувалася постійно — вітер доносив його запахи, а в непогоду тисячі наляканих чайок перелітали на ближні заливні поля.

Я був кволюю, хворобливою дитиною, невдахою у всіх хлоп'ячих іграх і забавах. А моя вроджена заїкуватість ще більше віддаляла мене від інших дітей, прирікала до замкнутості і самоти. До того ж усі хлопці-збитошники, знаючи, що я син священника, кепкували, зображуючи мене як заїкуватого бонзу, який бурмоче сутри. Під час уроків читання, якщо у книжці траплявся персонаж-заїка, всі його репліки неодмінно зачитувалися вголос — навмисне для мене.

¹ *Pi* — міра довжини, 3,9 км.

Що й казати, заїкання створило стіну між мною та навколишнім світом. Найважче давався мені перший склад слова, що був ніби ключем від тих дверей, що відокремлювали мене від інших людей, бо цей ключ завжди застрявав у замковій свердловині. Всі навколо вільно орудували своєю мовою, а двері, що з'єднували їхній внутрішній світ зі світом зовнішнім, завжди були відчинені навстіж, і вільний вітер гуляв туди-сюди, не зустрічаючи перешкод. Для мене ж це було недосяжним, бо мій ключ заіржавів.

Заїка, що намагається висловити перший склад слова і бореться з першим звуком, схожий на пташку, що відчайдушно б'ється, щоб вирватися на волю із сильця — сильця власного «я». Зрештою, пташка виривалася, але було вже пізно. Іноді, щоправда, мені здавалося, що зовнішній світ згоден чекати, поки я б'юся і тріпочу крильцями, але коли двері вдавалося відчинити, ця мить уже втрачала свою неповторну свіжість. Вона в'янула, блякла... І мені почало здаватися, що інакше й бути не могло, бо тільки зблякла, підгнила реальність підходить такому, як я.

Як часто буває у таких, як я, підлітків, у мене склалося два взаємосуперечливі уявлення про владу. Начитавшись історичних романів, я часом уявляв себе могутнім і жорстоким тираном-заїкою. Він майже завжди мовчить, але як тремтять підлеглі, які живуть у постійному страху перед його мовчанкою, як боязко заглядають йому в обличчя, намагаючись вгадати, що на них чекає — гнів чи милість?! Йому не треба виправдовувати свою нещадність пригладженими і звучними фразами, бо саме його мовчання пояснює і виправдовує будь-яку жорстокість. Я з насолодою уявляв, як одним порухом брів наказую люто покарати вчителів і однокласників, які мучили мене у гімназії. А часом мені подобалося уявляти себе владикою іншого

штибу — великим митцем, володарем душ, що мовчки споглядає всесвіт. Так, попри свою жалюгідну зовнішність, у глибині душі я вважав себе значнішим і талановитішим за всіх однолітків. Та це, напевно, і природно — кожен підліток, який має фізичну ваду, вважає себе таємно обраним. Тож я не був винятком, бо знав, що попереду на мене чекає поки що невідома, але велика місія.

...Мені пригадався ось який випадок.

Гімназія містилася у новому, світлому будинку, зручно розташованому на широкому просторі серед м'яких пагорбів. Одного травневого дня до нас у гімназію навідався колишній учень, а нині — курсант Майдзурського військово-морського інженерного училища, відпущений додому на побивку. Мені цей юнак здавався молодим героєм — настільки він був гарний: засмагле обличчя, насунутий на самий ніс кашкет, новісінький мундир. Гімназисти обступили курсанта щільним натовпом, і він розповідав їм про труднощі військового життя. Однак у його вустах це убоге життя поставало захопливим і героїчним. Вигляд курсант мав вельми поважний і на гімназистів дивився поблажливо, зверхньо. Випнуті наперед груди, затягнуті у розшитий мундир, скидалися на різьблену постать на носі корабля, що розтинає океанські хвилі.

Курсант сидів, недбало розвалившись, на кам'яних сходах, що вели на плац. Навколо зібралася купка заворожених слухачів. Квітник, що розкинувся на схилі, палав травневими тюльпанами, запашним горошком, анемонами і маками. Вище, над сходами, розливала пахощі усипана білими квітами магнолія. Гурт, що зібрався на сходах, застиг нерухомо, наче скам'янів. Я ж сидів один, трохи осторонь, на лавці, шанобливо схиливши голову перед пишнотою травневих квітів, гордого мундира і голосних, веселих голосів.

Однак молодий герой дедалі частіше поглядав у мій бік. Мабуть, він вважав, що я один не визнаю його винятковості, і почувався трохи ображеним. Він спитав у захоплених гімназистів, як мене звати, і гукнув:

— Гей, Мідзогуці!

Я мовчки подивився на нього. Курсант поблажливо усміхнувся:

— Ну, чого мовчиш? Ти що, глухий?

— Я з-з-заїка, — передражнив мене один із однокласників, і всі інші зайшлися від реготу. Який різкий знущальний сміх! Дзвінкий, по-дитячому жорстокий регіт моїх однокласників завжди нагадував мені траву, що спалахувала на сонці.

— То ти заїка? Треба тобі у наше училище вступати — там з тебе цю дурість за дві секунди виб'ють.

І тоді відповідь вискочила з мене сама собою, мимоволі, я навіть не заїкнувся:

— Нема чого мені робити в училищі. Я стану монахом.

Всі замовкли, а молодий герой, нахилившись, зірвав травинку і засунув її до рота.

— Зрозуміло. Отже, через рік-другий доведеться тобі молитися за упокій моєї душі.

На той час війна на Тихому океані вже почалася.

...Раптом на мене зійшло щось схоже на осяяння. Мені здалося, що я стою один перед темним світом із широко розпростертими руками. І що весь цей світ — всі його травневі квіти, блискучі мундири і мої безжальні однокласники — одного дня сам упаде у мої долоні. Мені привиділося, що я міцно схопив світ, затиснув його у своїх руках... Однак таке осяяння не викликало у мене почуття гордості, бо надто вже важким було воно для підлітка.

Гордість — це ж має бути щось легке, світле, відкрите очам, іскристе. Мені хотілося мати щось таке, що

дозволяло б мені пишатися і бути всім відомим. От хоч би як кортик, що висів на поясі молодого героя. Кортик, на який шанобливо поглядали гімназисти, справді був гарний. Подейкували, щоправда, що курсанти нерідко заточують своїми кортиками олівці, але хіба доречно використовувати цей гордий символ для такої тривіальної і мізерної справи?!

А потім мундир курсанта інженерного училища повісили на пофарбовану у білий колір огорожу. Там же опинилися його штани, сорочка, спідня білизна... Від усього цього одягу, розвішеного між квітами, відгонило молодим потом. На сліпучо білу сорочку опустилася бджола. Прикрашений золотим галуном кашкет було настромлено на один із прутів огорожі так само рівно і ґрунтовно, ніби він красувався на голові свого власника. А сам курсант вирушив на посипаний піском ринг для сумо¹ — хтось із гімназистів запропонував йому позмагатися.

Я дивився на знятий одяг, і мені здавалося, що бачу перед собою якусь увінчану славою могилу. Велика кількість травневих квітів навколо посилювало це враження. Ліричною чарівністю віяло від кашкета з блискучим від чорного лаку козирком, від шкіряної портупеї та кортика — відокремлені від тіла свого господаря, вони були не менш досконалі, ніж він сам. Мені вони здавалися реліквіями, що залишилися після загибелі юного героя.

Озирнувшись на всі боки, я переконався, що поблизу нікого немає. Від рингу долинали азартні крики. Тоді я дістав з кишені іржавий складаний ніжик, підкрався до паркану і зробив на прекрасних чорних піхвах кортика кілька потворних подряпин.

¹ Національна японська боротьба.

Може, прочитавши ці рядки, читач вирішить, що я був хлопчиком із поетичною натурою. Однак я ніколи не писав поезій, навіть щоденника не вів. Я не відчував бажання заповнити те, в чому поступався оточенню, якими-небудь іншими здібностями, аби виділитися з натовпу. Іншими словами, я був надто зарозумілий, щоб стати людиною мистецтва. Мрія про володарювання — над людськими долями чи душами — так і залишалася мрією, бо я навіть пальцем не поворухнув, щоб здійснити її.

Я пишався тим, що ніхто з людей не в змозі мене зрозуміти і ніщо ззовні не спонукало мене порозумітися з оточенням. Я вірив, що мені долею не призначено володіти нічим, що може бути цікаве сторонньому погляду. Тож самотність моя зростала і розбухала, як свиня, яку відгодовують на забій.

У моїй пам'яті спливає одна трагічна подія, що трапився у нашому селищі. Здавалося б, вона не мала до мене жодного стосунку, проте відчуття, що я був причетний до неї і навіть брав у ній безпосередню участь, живе в мені й досі.

Чимало всякого відкрилося мені через той випадок — життя, пристрасть, зрада, ненависть, кохання та ще багато чого іншого. Але моя вибаглива пам'ять заплющує очі на все величне, що безсумнівно таїлося в основі трагедії, яка сталася...

Через два будинки від дядькового жила гарна дівчина. Її звали Уйко. Очі в неї були великі і ясні. Трималася вона завжди неприступно — може, тому, що її сім'я вважалася в селі заможною і впливовою. Уйко всі любили, просто на руках носили, але відчувалася в ній якась скритність — важко було догадатися, про що вона думає на самоті. Ревнівці сільські пліткарки стверджували, що саме з таких ось виходять безплідні жінки-кам'яні баби, хоча Уйко ще була незайманою дівчиною.

ЗМІСТ

Розділ 1	3
Розділ 2	31
Розділ 3	53
Розділ 4	80
Розділ 5	105
Розділ 6	132
Розділ 7	153
Розділ 8	189
Розділ 9	214
Розділ 10	232